

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

**DĚTSKÁ ŠIKANA Z POHLEDU SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA
VE VYBRÁNÝCH ZAŘÍZENÍCH**

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Maliňáková

Autor práce: Lucie Ďurkovová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: Třetí

2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

24. dubna 2009

Touto cestou bych ráda poděkovala především paní Mgr. Lucii Maliňákové za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

Také bych chtěla poděkovat sociálním pracovnícím, které mi přes svou časovou
zanepřázdňenost poskytly informace potřebné pro zpracování praktické části
bakalářské práce.

Obsah

Úvod	6
<u>I. Teoretická část</u>	8
1. Šikana	8
2. Druhy šikany	9
2.1. Zvláštní formy šikany	10
2.1.1 Ekonomická šikana	10
2.1.2 Kyberšikana	10
3. Rozdíly v jednotlivých druzích zařízení	11
4. Vývojová stádia šikany	12
5. Charakteristika účastníků šikany	14
5.1. Oběť	14
5.2. Agresor	14
5.3. Agresivní oběť	15
6. Znaky, podle kterých lze rozpoznat šikanu	15
7. Následky šikany	18
7.1. Následky pro šikanované	18
7.2. Následky pro šikanující	20
7.2.1 Právní důsledky	20
8. Pomoc	22
8.1. Prevence	22
8.2. Odhalení	23
8.3. Řešení	24
<u>II. Praktická část</u>	26
9. Cíl výzkumu	26
10. Výzkumné otázky	26
11. Výzkumný soubor	26
11.1. Oslovené organizace (a jejich stručná charakteristika)	27
12. Technika sběru dat a metodika	31
13. Výsledky výzkumu – získané výroky	31

13.1. Schopnost sociálních pracovníků rozpoznat šikanu	31
13.2. Názory sociálních pracovníků na problematiku šikany a její následky ..	36
13.3. Role sociálních pracovníků při prevenci, odhalování a řešení šikany ...	38
13.4. Praktické zkušenosti	41
14. Diskuze	43
Závěr	46
Zdroje	48
Seznam použitých zkratk.....	52
Seznam příloh	53
Příloha I - Tabulka oslovených organizací	54
Příloha II - Otázky použité při rozhovoru	55
Abstrakt	57
Abstract	58

Úvod

Ve své bakalářské práci se budu věnovat pouze šikaně mezi dětmi, ačkoli je mi známo, že dítě může být šikanováno autoritou (učitel, vychovatel,...) a množí se také případy opačné, kdy je učitel krutě šikanován svými žáky.

Domnívám se, že šikana mezi dětmi je zákeřnější v tom, že její oběti nemají většinou dostatek zkušeností na to, aby se dokázaly bránit, neví, na koho se mohou s problémem obrátit. Navíc k šikanování dochází v průběhu socializace dítěte, což zanechává nesmazatelné stopy v jeho tvarujícím se postoji ke společnosti, stejně tak jako na jeho osobnosti.

Dětská šikana se nevyskytuje jen ve školních lavicích, na což je dnes často poukazováno médii, ale může se také rozbujet v dětských domovech, diagnostických ústavech a za jistých okolností dokonce i v ústavech sociální péče. Tedy všude tam, kde jsou děti pohromadě a nemají možnost jednoduše uniknout.

Mnohé z těchto zařízení zaměstnávají sociální pracovníky, kteří jsou (alespoň částečně) s dětmi v kontaktu a mají možnost s nimi pracovat. Podobně, jako je tomu u pracovníků na odděleních sociálně právní ochrany dětí, v pedagogicko psychologických poradnách, krizových a speciálně pedagogických centrech...

Sociální pracovník, který se s dítětem setká, může rozpoznat jemné náznaky v jeho chování, všimnout si dětského trápení skrytého za stěnou strachu a nedůvěry, a pomoci tak odhalit šikanu. Může být prvním člověkem, který na problém šikany upozorní a zaslouží se tak o jeho vyřešení, které by mělo v zájmu oběti i celého kolektivu proběhnout co nejdříve.

Cílem praktické části této bakalářské práce je zjistit, zda jsou sociální pracovníci ve vybraných zařízeních a organizacích pracujících s dětskými klienty schopni rozpoznat šikanu. Jakým způsobem se domnívají, že mohou být nápomocní při prevenci, odhalování a řešení tohoto problému a jaké jsou jejich praktické zkušenosti s dětskou šikanou.

Jsem si vědoma toho, že v některých zařízeních v podstatě nepřijdou sociální pracovníci s dětmi do styku, protože se věnují převážně administrativní činnosti nebo realizují pouze první kontakt s nově přichozím klientem. Přesto by bylo

nevhodné, tuto domněnku paušálně aplikovat na všechny sociální pracovníky v zařízeních a organizacích pracujících s dětmi.

Ráda bych zjistila, jaká je skutečná situace a v čem se liší znalosti a přístup k problematice šikany.

Oporou při zkoumání tohoto problému mi budou literární díla předních českých (i zahraničních) odborníků, která se ovšem bohužel z pochopitelných důvodů (- frekvence výskytu,...) zabývají především školní šikanou.

Důvodem pro výběr tohoto tématu byla má vlastní zkušenost se šikanou na základní škole a dále zkušenost z praxe v dětském domově, kde jsem byla svědkem, podle mého názoru, zjevné šikany.

Šestiletá dívka zde byla opakovaně fyzicky i verbálně napadána staršími klienty před zraky výchovných pracovníků, které toto agresivní jednání považovaly spíše za „přivykání nového dítěte v domově“ než za šikanu v pravém slova smyslu.

Uvědomila jsem si, že vnímání šikany může být značně subjektivní záležitostí a šikana se může snadno stát normou celé skupiny, včetně jejích „formálních vůdců“, kteří by měli zaručovat bezpečí a jistotu všem členům.

Člověk, který je s dětmi v každodenním kontaktu, si rychle přestane všimnout varovných signálů v chování klientů, které by pro něj za jiných okolností byly zcela očividné.

Občas je proto lepší, když na problém upozorní nezúčastněná osoba, pro kterou je snazší šikanu rozpoznat. A touto osobou může být podle mé domněnky, kterou bych si ráda v praktické části své bakalářské práce ověřila, také sociální pracovník...

Teoretická část

1. Šikana

„Chceme-li hlouběji porozumět šikaně, musíme podniknout nelehkou cestu do "temných" zákoutí lidské duše. Poznat, čeho všeho jsme my lidé schopni. Jen díky tomuto poznání máme šanci bránit sebe i druhé před destrukcí a agresivitou, která je v každém z nás.“¹

„Šikana (- někdy též označovaná cizím slovem bullying) představuje poruchu chování. Je odchylkou (deviací) v oblasti socializace. Na jejím vzniku se podílí celá řada faktorů, ať už se jedná o biologické (genetické) předpoklady agresorů (ale i obětí), nebo o vliv faktorů psychických a sociálních.“²

V širším smyslu: „Pojem šikana pochází z francouzského slova „chicane“, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na liteře předpisů, například vůči podřízeným nebo vůči občanům, od nichž šikanující úředníci zbytečně vyžadují nová a nová potvrzení a razítka, nechávají je pro nic za nic čekat atd.“³

„V současné době se však stále častěji píše a mluví o šikaně mezi školními dětmi, jež dovedou spolužáka řezat a pálit nebo stejně surově ponižovat, když mu např. nadělají do školní brašny, nutí ho sníst či vypít něco odporného, políbit botu, zbit nebo zkopat menší dítě apod.

Ke školní šikaně obvykle dochází někde v ústraní (v šatně, na záchodě, v nějakém zákoutí, které je dětem přístupné a kam nechodí pedagog pověřený dozorem) a je přítomna jen oběť a agresor nebo skupinka dvou až tří agresorů. Velmi často se však týrání spolužáka odehrává ve třídě, za přítomnosti většiny spolužáků. Ty se nepostaví na ochranu oběti z lhostejnosti, ze strachu nebo proto, že obětí je nesympatický žák (outsider). Často se část třídy dokonce šikanou výborně baví...“⁴

---

¹ FOJTIKOVÁ, T. *Epidemie šikanování: Hlubší souvislosti*, [online].

² BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 42.

³ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*, s. 25.

⁴ Tamtéž, s. 26.

„Šikanu můžeme tedy stručně definovat jako fyzické nebo psychické, popř. kombinované ponižování, až týrání „slabších“ jedinců (většinou ve skupině) „silnějšími“.“⁵ „Jde vždy o asymetrickou agresi.“⁶ „Jedná se o chování, jehož cílem je ublížit, ohrozit nebo zastrašit jiného člověka, popř. skupinu lidí. Je to agresivní jednání, pomocí kterého si šikanista způsobováním fyzických nebo psychických útrap zjednává či udržuje převahu nad svou obětí. Cílem agresora je získat nad druhými osobami pocit převahy, moci, určité výhody.“⁷

Šikana je jen málokdy jednorázovou událostí: „Obyčejně se jí myslí opakované ubližování. Její oběť často trpí celé měsíce nebo dokonce roky.“⁸ A její následky jsou mnohdy celoživotní.

2. Druhy šikany

„Šikana má celou řadu variant. K odlišení druhů se používají různá kritéria. Jedno z dělítek představuje „*viditelnost*“ šikany. Podle tohoto kritéria lze rozlišovat šikanování skryté a zjevné. Skryté šikanování se projevuje sociální izolací oběti a jejím vyloučením ze skupiny vrstevníků. Zjevné šikanování má podobu fyzického násilí a ponižování (strkání, bití, zavírání do uzavřených prostor), psychického ponižování a vydírání (nadávky, sociální izolace, nucení k posluhování, nucení ke svlékání), destruktivních aktivit zaměřených na majetek oběti (braní a ničení věcí, poškozování oděvu, vytrhávání stránek z knížek, trhání sešitů).

Zrcadlově k projevům agresorů můžeme klasifikovat různé *projevy šikanování podle míry nutné aktivity obětí*. Vynucené chování oběti se může projevovat jak pasivním snášením ponižujícího jednání ostatních (nechá po sobě házet věci, plivat na sebe), tak nedobrovolným vykonáváním činnosti ve prospěch agresora (píše za něho úkoly, nosí mu tašku).

Projevy šikanování se rovněž člení podle „*zdroje*“, *resp. formy útoku*. Mezi způsoby fyzického šikanování patří např. strkání, tahání za vlasy, pohlavkování,

---

⁵ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*, s. 26.

⁶ Tamtéž, s. 25.

⁷ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 26.

⁸ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*, s. 26-28.

úderů pěstí, kopání, podráženi nohou, šlapání po oběti, plivání, sexuální dotýkání. Za verbální šikanování se považují např. posmívání, nadávky, rozšiřování lží a drbů o oběti. Mezi projevy šikany dále patří zastrašování násilím, přinucení ke rvačce, odcizení jídla, požadování lístků na obědy, odcizení školní brašny, zničení osobních věcí, zničení učebnic, omezování svobody pohybu, požadování peněz.“⁹

2.1. Zvláštní formy šikany

Agresori jsou při svých výpadech vůči obětem stále vynalézavější a přizpůsobují se posledním „módním trendům“. Cíl šikany však zůstává stejný: co nejvíce ponížit a zesměšnit oběť.

2.1.1 Ekonomická šikana

„Ekonomická šikana je poměrně novým jevem. Ve vztazích mezi žáky se objevují problémy související se sociálně-ekonomickou situací rodin. Prohlubují se rozdíly mezi dětmi z bohatých a chudých rodin. Rozdílné finanční možnosti rodičů se projevují mezi dětmi např. tím, že si spolužáci navzájem závidí to, co jeden má a druhý ne. Klasickým příkladem jsou v dnešní době mobilní telefony a značkové oblečení. Mnoho žáků základních škol, kteří si nemohou dovolit tyto vymoženosti, často naráží na výsměch spolužáků a opovrhování z jejich strany.“¹⁰

2.1.2 Kyberšikana

„Kyberšikana je mstivé, opakující se a nepřátelské chování, jehož cílem je ublížit oběti za použití informačních a komunikačních technologií. Může mít řadu podob, například posílání krutých, vulgárních či výhružných zpráv oběti, vytváření webových stránek, na kterých se objevují příběhy, karikatury, vtipy apod., které oběť zesměšňují a ponižují.“¹¹

Další oblíbenou možností je nahrávání „klasické“ šikany na mobilní telefony a její následné zveřejňování na internetu (- všeobecně známé jsou internetové stránky www.youtube.cz, kde jsou videa podobného zaměření opravdu častá).

⁹ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 27.

¹⁰ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 28.

¹¹ DOČEKALOVÁ, M. *Šikana si našla místo na internetu*, [online].

“Většina škol se s tímto nešvarem již snaží vypořádat pomocí ustanovení ve školním řádu. Ten zakazuje šikanu jako takovou a upravuje i používání například mobilních telefonů a přehrávačů v budově školy. Ty si děti sice mohou do školy přinést, ale samy si za ně zodpovídají. Při výuce je pak musejí mít vypnuté.“¹²

3. Rozdíly v jednotlivých druzích zařízení

Rozdíly v šikaně mezi jednotlivými druhy zařízení, v nichž se šikana odehrává, nejsou dosud zcela zmapovány.

Obecně můžeme říci, že „s věkem ubývá obětí, nikoli však agresorů.“¹³ „Dětské šikany jsou oproti šikanám mládeže více náladové, méně úporné a propracované, připomínají spíše „štvanici“ než „mafiánskou mašinerii“. Dětské šikany se dají rozhodně lépe odhalit a také se jednodušeji napravují.“¹⁴

Lze tedy říci, že šikany na základních školách bývají mírnější než např. na středních školách, přesto existují smutné výjimky. A děsivá je také skutečnost, že dnes je stále běžnější šikana ve školách mateřských.

„*Na základních školách*, tedy přesněji v 5. a 6. ročnících pražských škol zmapoval situaci Říčan. Z jeho výzkumů vyplývá, že 18% žáků těchto ročníků je „tu a tam“ šikanováno spolužáky a 7% je šikanováno jednou týdně nebo častěji. Ve větším počtu jsou šikanováni chlapci (22% tu a tam) a najdeme mezi nimi i více agresorů (18% tu a tam), než u dívek.“¹⁵

„Dalším výrazným fenoménem je šikana *v učilištích*: I když existují i šikany středoškolské a vysokoškolské, zejména na internátech, nejvíce je tento jev ve školním prostředí zastoupen na učilištích. U učňovských šikan bývá zaznamenán typický prvek „utahujícího se šroubu“ – vyhovíš jednou, příště budou chtít víc.“¹⁶

„*Zařízení ústavní výchovy* pro děti a mládež zastávají v resortu školství smutné prvenství. Vévodí jak v množství, tak v „dokonalosti“ šikan. Kolář

---

¹² ŘÍHOVÁ, B. Tým expertů vymýšlí jak ochránit učitele před školáky s mobily, [online].

¹³ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*, s. 16.

¹⁴ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*, s. 27-28.

¹⁵ Srov. ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*, s. 14-15.

¹⁶ NOVÁK, T., CAPPONI, V. *Sám proti agresi*, s. 48.

odhaduje, že ve výchovných ústavách je šikanováno až 55% svěřenců, v diagnostických ústavách se odhaduje počet obětí šikanování na 30% a v dětských domovech je to 24%. Důvodů je víc. Patří k nim uzavření velkého počtu morálně narušených jedinců do jednoho místa, nezřídka i nadměrný počet svěřenců na malém prostoru, absence vnější i vnitřní diferenciacie ústavů, zakořeněná tradice šikanování, nepřipravenost pedagogických pracovníků pro komunitní práci a pro boj proti šikanování...“¹⁷

4. Vývojové stupně šikanování

„Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.“¹⁸ „Netýká se tedy jen oběti a agresora, ale postupně bývá „nakažena“ celá skupina.

Předpokladem úspěšného léčení šikany je porozumění mechanismu přeměny zdravé skupiny v nemocnou. Jednotlivé stupně (- stádia) šikanování totiž vyžadují odlišné způsoby zásahů. Znalost vnitřního vývoje šikanování umožňuje respektovat stupně obtížnosti léčby a diferencovat pomoc.“¹⁹

První stádium: Zrod ostrakismu

„Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stádium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity

---

¹⁷ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*, s. 144-145.

¹⁸ *Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školních zařízení*, [online].

¹⁹ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 33.

například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozdělení na dvě sorty lidí - „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.²⁰

„Prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury je pak poslední metodou k absolutnímu vítězství šikanování. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování a vůdce jádra je zároveň sociometrickou hvězdou třídy. Je zvoleným předsedou, žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování k dospělým a pomáhá pedagogovi ochotně plnit jeho úkoly. Vedení dospělých ho plně podporuje a věří mu, stojí za ním třídní učitel a ostatní vyučující. Jakékoliv

---

²⁰ KOLÁŘ, M. *Stádia šikanování*, [online].

signály skrytého volání o pomoc nesympatického, výukově slabého žáka jsou v těchto případech přehlíženy nebo vykládány v jeho neprospěch.²¹

5. Charakteristika účastníků šikany

Rozlišit oběť a agresora může být v některých případech velmi obtížné. Zvláště při nesprávném vedení vyšetřování se může stát, že se v důsledku falešného svědectví zamění účastníci šikany a oběť je pak místo agresora potrestána, což ji ještě více psychicky zraňuje.

Přesto existuje určitá charakteristika, která napovídá, jak se pravděpodobně chovají a jak vypadají aktéři šikany.

5.1. Oběť

„Obětí šikany se většinou stávají jedinci vzhledově, sociálně či fyzicky handicapovaní, lidé asteničtí, neobratní, slabí, úzkostní, bázlivi, plaší, neurotičtí, zkrátka ti, co se nějak odlišují od ostatních (rasově, národnostně, zájmy, hodnotami, vyznáním, chováním, fyzickou slabostí, vzhledem...) Ale za jistých okolností se může stát obětí šikany prakticky kdokoli.

Na tom, zda se dítě stane nebo nestane obětí šikanování ve škole, má svůj nezanedbatelný podíl rodina, resp. způsob výchovy v rodině. Pokud rodina praktikuje ve vztahu k dítěti takový styl výchovy, který omezuje schopnost vyrovnat se s tlakem sociálního prostředí, zvyšuje tím riziko, že se dítě stane obětí šikanování ze strany vrstevníků.²²

5.2. Agresor

„Iniciátory šikany bývají většinou jedinci starší, fyzicky vyspělejší, popř. sociálně narušené osoby.“²³ „Při hlubším rozboru lze v jejich osobnosti najít primitivní narcistní tendence – zamilovanost do sebe, sebeobdiv spojený s nekritičností,

---

²¹ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*, s. 31-37.

²² Tamtéž, s. 47.

²³ Tamtéž, s. 43.

pokus o překonání pocitů méněcennosti, sadomasochistické sklony. Ty se vyvíjejí na pozadí citového strádání v dětství s následnými chybami ve výchově.²⁴

„Ukazuje se, že rodiče agresorů bývají tolerantnější k agresivnímu chování. Sami také často používají ve výchově tělesné tresty. Šikanujícím dětem se obvykle nedostává citového zázemí, resp. mají zkušenosti s negativním postojem vůči vlastní osobě v podobě nezájmu, odmítání nebo dokonce nenávisti.

Šikanující agresor bývá necitlivý vůči ostatním. Jeho svědomí není dostatečně vyvinuté, za své chování se obvykle necítí vinen. Existuje u něho zvýšená potřeba sebeprosazení. Tendence k agresi se často pojí s podezíravostí vůči okolí. Pro některé agresory je typické, že svou oběť hodnotí jako méněcennou bytost, pro kterou platí jiná pravidla.²⁵

„Tendence k agresivitě vůči druhým (přecitlivělým, nejistým, úzkostným...) lze v některých případech vysvětlit také pomocí mechanismu přenosu: „Dítě takové vlastnosti odmítá, nechťelo by je mít a sklony k odmítaným projevům v sobě potlačuje. Přenos spočívá v tom, že to, co chce dítě potlačit u sebe, trestá u jiných.“²⁶

5.3. Agresivní oběť

„Agresivní oběti jsou početná skupina lidí, kteří jsou zároveň oběťmi šikany i šikanujícími. U těchto šikanujících obětí je čtyřikrát pravděpodobnější, než u ostatních skupin nedostatek pozitivní představy o sobě a třikrát pravděpodobnější pocit nejistoty ve škole – jejich chování je pokusem ukázat svou sílu a zároveň doznáním jejich neštěstí.“²⁷

6. Znaky, podle kterých lze rozpoznat šikanu

Existují různé přímé a nepřímé znaky, podle kterých lze usuzovat, že se dítě stalo obětí šikany a kterých si může všimnout nejen rodič a pedagog, ale za jistých

---

²⁴ NOVÁK, T., CAPPONI, V. *Sám proti agresi*, s. 45.

²⁵ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 42-44.

²⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 285.

²⁷ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 48.

okolností na ně může být upozorněn také sociální pracovník. Důležité pak je správné vyhodnocení těchto znaků.

„Rodiče často nepoznají, že se s dítětem něco vážného děje. Dítě jim totiž často nic neřekne. A to i když má s rodiči velmi hezký vztah. Pro oběť je hrozně nepříjemné a bolestivé mluvit o svém týrání a ponižování. Hrozí jí, že ztratí poslední zbytky sebeúcty.“²⁸

Proto by si měli všichni, a to nejen rodiče, ale i další lidé, kteří jsou s dětmi v kontaktu, všimnout znaků, které šikanování napovídají.

„Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.

Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.

O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.

Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.

Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.

Stává se uzavřeným.

Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.

Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.

Zašpiněný nebo poškozený oděv.

Stále postrádá nějaké své věci.

Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.

Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.

Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.

Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

---

²⁸ KOLÁŘ, M. *Obětí může být i vaše dítě!*, [online].

Přímé znaky šikanování mohou být např.:

Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo „legrací“ zranitelný.

Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným, nebo pohrdavým tónem.

Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.

Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.

Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.

Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.

Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.

Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.

Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.

Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach.

Ztráta chuti k jídlu.

Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.

Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).

Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. „Nechte mě!“

Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.

Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.

Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.

Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.

Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.

Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)

Dítě se vyhýbá docházce do školy.

Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.,²⁹

7. Následky šikany

Při řešení šikany by se mělo pracovat s celým kolektivem. Následky bullyingu totiž zasahují také děti, které šikaně nečinně přihlížejí, nezastanou se oběti ze strachu, anebo konání agresora v tichosti podporují. Takoví němí svědci si mohou do dalšího života odnést pocit, že agresivní chování vůči slabšímu je zcela normální nebo vědomí, že když budou sami v podobné situaci, také jim nikdo nepomůže...

Bezesporu nejzávažnější fyzické, ale především psychické následky má však dětská šikana pro její přímé účastníky, tedy oběti a agresory.

7.1. Následky pro oběti

„Nebezpečnost působení šikany spočívá zejména v její závažnosti a dlouhodobosti.“³⁰ „Důležitá je i míra obranyschopnosti oběti.

---

²⁹ *Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školních zařízení*, [online].

³⁰ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 35.

U *obětí čtvrtého a pátého stupně šikanování* jsou následky velmi závažné, dotýkají se celé osobnosti a mývají celoživotní charakter.

V nejhorších případech „vyřeší“ oběť situaci sebevraždou.

Při dlouhodobějším brutálním šikanování se oběť často zhroutí a provalí se u ní panická hrůza ze zabití, skutečný strach o život. Má poruchy spánku a trpí nočními děsy. Nezřídka se u ní objeví výrazné psychosomatické potíže, například únava, nevolnost, bolesti hlavy, břicha, zad, dusivé astmatické záchvaty apod. Některé oběti se musejí dlouhodobě léčit a jsou-li starší, zůstávají v pracovní neschopnosti.

V jiných případech se sice oběť nezhroutí, avšak není schopná pokračovat ve studiu ani po přeřazení na jinou školu. Průvodním jevem je těžká porucha sebehodnocení, „vygumování“ vlastní vůle a sebezničující tendence osobnosti.

Někdy se nám může jevit, že se z toho oběť docela rychle dostala. Tělesná zranění se rychle zahojí a z vnějšího hlediska žák působí normálně. Stačí však větší zátěž v meziosobní oblasti a „rána“ se otevře.

Smutnou pravdou je i skutečnost, že bývalé oběti se po přechodu na jinou školu někdy znovu stávají terčem šikanování.

Oběti pokročilých šikan mají tendenci ode všeho uniknout, všechno vzdát a skrýt se.

U prvního, druhého a třetího stupně vývoje jsou účinky sice nenápadnější, ale o to zákeřnější. Vystavení trvalému bolestivému emočnímu tlaku a tzv. subtilnímu násilí (izolace, zesměšňování, ponižování, nadávání...) pozvolna, ale jistě narušuje osobnostní vývoj oběti.

Uvědomované i neuvědomované prožívání bolesti vede dříve nebo později k přetížení adaptačních mechanismů. Dojde k vyčerpání nervové soustavy a objeví se neuróza a psychosomatické potíže.

Často se u nich vyskytuje: nepozornost při vyučování, zhoršení prospěchu, tendence k nadměrné omluvené absenci (únik do nemoci), poruchy sebehodnocení a narušené, negativní sebepojetí, celková nejistota a stále přítomný strach.³¹

---

³¹ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*, s. 68-70.

„Utrpení obětí dříve nebo později skončí. V dospělosti šikaně obvykle uniknou, protože na rozdíl od školních let mají možnost vybrat si prostředí, ve kterém se budou pohybovat. Na jejich osobnosti však zůstávají jizvy v podobě sklonu k depresi a pochybám o sobě samém, k pocitům méněcennosti. Nikdo jim nenahradí šťastné dětství, které mohly prožít, stejně jako poznání a zkušenosti, které by získaly za příznivějších podmínek. Existuje řada studií, podle kterých se dítě, které je obětí násilí, stává v dospívání a v dospělosti s vyšší pravděpodobností pachatelem násilí.“³²

7.2. Následky pro agresory

„Nebezpečným důsledkem do budoucna je zejména možnost zafixování zkušenosti. Dětsí agresori se stávají již v posledních ročnících základní školy členy pochybných part a v budoucnosti zločineckých gangů. Existuje zde velké riziko jejich budoucí kriminalizace.

Agresori z řad dětí a dospívajících se často stávají členy marginálních sociálních skupin, které mají v dospělosti zpravidla daleko více konfliktů se zákonem než ostatní.“³³

„Šikanující děvčata se podle výsledků výzkumu nedostávají do konfliktu se zákonem častěji než ostatní, zjistilo se však, že bývají krutá k vlastním dětem.“³⁴

„Mimo to se u šikanujících vyskytují výrazně častěji než u ostatních dětí, příznaky deprese a sebevražedné představy.“³⁵

7.3. Právní důsledky

„V právní praxi bývá pojem šikana používán jako synonymum pro úmyslné jednání, které je namířené proti jinému subjektu a které útočí na jeho lidskou důstojnost.

---

³² ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*, s. 38.

³³ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 39.

³⁴ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*, s. 38.

³⁵ Srov. KYRIACOU, Ch. *Řešení výchovných problémů ve škole*, s. 31.

Šikana bývá postihována podle ustanovení trestního zákona, neboť v souvislosti s ní nejčastěji dochází k páchání trestných činů proti svobodě a lidské důstojnosti.³⁶

„Šikana může být posuzována jako trestný čin omezování osobní svobody, vydírání, vzbuzení důvodné obavy, loupež, ublížení na zdraví, poškozování cizí věci a sexuální formy šikanování mohou být kvalifikovány jako trestný čin znásilnění, pohlavního zneužívání nebo kuplířství.“³⁷

„K tomu, aby byl pachatel postižen, je třeba, aby dosáhl určitého věku. Za mladistvé se považují osoby starší 15 let, dospělost z hlediska trestní odpovědnosti nastává dosažením 18. roku věku.“³⁸

„V případě mladistvých lze uložit pouze některé druhy trestu, a to trest odnětí svobody, trest obecně prospěšných prací, propadnutí věci, vyhoštění, a je-li výdělečně činný, i peněžitý trest. Trest zákazu činnosti může soud mladistvému uložit jen tehdy, není-li to na překážku přípravě na jeho povolání, přičemž horní hranice sazby tohoto trestu nesmí převyšovat pět let.

Rovněž tak trestní sazby trestu odnětí svobody se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok.

V případě, že mladistvý spáchal trestný čin, za který zákon umožňuje uložit výjimečný trest a stupeň nebezpečnosti takového trestného činu pro společnost je mimořádně vysoký, může mu soud uložit trest odnětí svobody na pět až deset let.“³⁹

„K trestní odpovědnosti osob mladších 15 let nedochází.“⁴⁰ „Neznamená to však, že nejsou k dispozici různá opatření, která mohou mít pro dítě povahu sankce. Ze spolupráce školy s institucemi zajišťujícími sociálně právní ochranu dítěte mohou vyplynout různá opatření – pohovory s kurátory dětí a mládeže,

---

³⁶ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*, s. 118-120.

³⁷ Srov. tamtéž, s. 120, 121.

³⁸ Tamtéž, s. 121.

³⁹ CHODĚRA, O. *Šikanování z hlediska práva* In KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*, s. 123.

⁴⁰ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*, s. 121.

stanovení dohledu nad chováním dítěte, umístění v diagnostickém, popř. výchovném ústavu.“⁴¹

8. Pomoc

Boj proti šikaně by měl začít již před jejím vznikem, přímo v kontaktu s celou ohroženou nebo již zasaženou skupinou a měl by proběhnout co nejrychleji, nejkvalifikovaněji a nejúčinněji. Pomoc sestává ze tří základních kroků, které jsou velmi stručně popsány v následujících podkapitolách.

8.1 Prevence

„Podobně jako je tomu u většiny nemocí, i o šikaně platí, že je mnohem snadnější, účinnější a levnější zlu předcházet, než je poději – možná už příliš pozdě – odstraňovat nebo proti němu bojovat.“⁴²

„Samozřejmou součástí preventivních opatření je informování žáků o linkách důvěry, včetně sdělení kontaktních adres a telefonních čísel, na která se mohou v případě potřeby obrátit. Alfou a omegou prevence šikanování je hledání cest, jak ovlivnit specifické rizikové faktory jak u šikanovaného, tak u šikanujícího a vytváření zdravého veřejného mínění skupiny, ve které dochází či může docházet k šikaně.

V oblasti šikanování se rozlišuje *prevence primární a sekundární*:

Primární prevence se uplatňuje v případech, kdy k šikaně dosud nedošlo. Spočívá ve výchově harmonické osobnosti dítěte, v informovanosti dětí, rodičů a veřejnosti o šikaně, preventivních aktivitách ve školách (pěstování zdravého sebevědomí, samostatnosti...).

Účinnými prostředky primární prevence jsou přirozené součásti komunity jako např. celoškolské setkání, školský parlament, třídní samospráva či společenství. Nejlepší ochranou proti šikanování je budování otevřených, kamarádských a bezpečných vztahů mezi členy školního společenství, školní komunity.

---

⁴¹ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 41.

⁴² ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*, s. 71.

Sekundární prevence se uplatňuje v situacích, kdy k šikaně už došlo a kde musí být použita taková opatření k nápravě, aby se problémy už znovu neobjevily. Radíme sem včasnou diagnostiku, bezodkladné vyšetření šikany, pedagogická opatření (ochrana oběti před dalším násilím, rozhovor s rodiči obětí, jednání s rodiči agresorů, komunikace s ostatními rodiči, jednání s kolektivem třídy), včetně výchovné práce s agresory (postihy, monitorování, tlumení agresivních sklonů, pochvala za zvládnutí impulzivity v provokující situaci, výcvik sociálních dovedností, zaměstnání vhodnou činností).⁴³

8.2. Odhalení

„K objevení a diagnostikování šikany slouží řada nástrojů, jejichž škála sahá od metod pozorování, včetně zaměření se na přímé a nepřímé znaky šikanování a včetně pořizování videozáznamů skrytou kamerou, přes rozhovory až po dotazníky, depistážní dotazníky a jim blízké techniky, tj. schránky důvěry a sociometrická šetření.“⁴⁴

„Cesta za odhalením pravdy o šikanování je labyrintem, který začíná u oběti. Ta nám však nedokáže zásadněji pomoci především proto, že se jí těžko mluví o tom, jak byla týrána, hrozí jí ztráta posledních zbytků sebeúcty a rozbití osobní integrity. Má velký strach z pomsty a někdy i ze zabití.“

Agresori, a to i ti usvědčení, většinou šikanování popírají. Záměrně a promyšleně lžou a pod vlivem sebeklamu překrucují fakta. Ostatní členové nemocné skupiny mlčí.⁴⁵

„Důležité proto je nepodceňovat alarmující signály, kterými může být telefonická nebo osobní informace rodičů o podezření na šikanování, náhlé provalení šikanování nebo zoufalá reakce oběti, případně jejího kamaráda, který tajně navštíví učitele a případ oznámí...“⁴⁶

„Nepřímé varující signály jsou stejně důležité, ale málo zjevné. K tomu, aby bylo možné tyto signály zachytit a vyhodnotit jako podezřelé, je nutné rozumět

---

⁴³ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 77-78.

⁴⁴ Tamtéž, s. 87.

⁴⁵ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*, s. 75-81.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 89.

vnitřnímu rozměru šikanování a znát jejich variantní podoby. (Patří mezi ně např. to, že žák vchází o třídy až s učitelem, projevy outsidera, nepříznivý emoční stav, žák nechodí na tělocvik, nesoustředí se na vyučování, je okázale přehlížen, ponižován a zesměšňován, žák dobrovolně dává svačiny kamarádovi, apod.)⁴⁷

8.3. Řešení

„Základem úspěšného řešení šikany je správně vedené vyšetřování, které zahrnuje následující kroky, jež lze aplikovat jak pro počáteční, tak i pro pokročilá stadia, pro děti i pro mládež, pro všechny typy škol a školních zařízení :

Rozhovor s informátory a oběťmi o vnějším obrazu šikanování - jestliže nejdříve hovoříme s informátorem, například s odvážným kamarádem nebo rodičem jednoho z týraných žáků, potom následují rozhovory s oběťmi.

Nalezení vhodných svědků - vytipujeme členy skupiny, kteří budou ochotní pravdivě vypovídat.

Individuální, případně i konfrontační rozhovory se svědky (nikoliv konfrontace obětí a agresorů!).

Zajištění ochrany obětem

Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi – musíme být na něj dobře připraveni, jinak je to ztráta času. Hlavní význam rozhovoru spočívá v paralyzování jejich agrese vůči bližním! To znamená, že setkání slouží k okamžitému zastavení agresorů a ochránění jejich obětí. Většinou se dá použít princip „přítlačení ke zdi“. Například je upozorníme, že při jakémkoliv náznaku šikanování budou okamžitě vyloučeni, případně to bude ohlášeno policii apod. Zároveň zdůrazníme, že k jejich snaze napravit situaci bude přihlédnuto ve výchovné komisi.

Jakmile je vyšetřování dokončeno, je třeba přistoupit k nápravě. A to buď metodou restrikce (- vnějšího nátlaku) nebo metodou usmíření. Každá z těchto metod se snaží vlastním způsobem co nejrychleji razantně potlačit příznaky onemocnění skupiny. Usiluje tedy především o zastavení šikanování, obnovení dodržování oficiálních norem a zabezpečení ochrany obětí.

---

⁴⁷ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*, s. 89-90.

Metoda vnějšího nátlaku sestává ze tří fází: individuálního nebo komisionálního pohovoru, kdy jsou rodiče agresora seznámeni s problémem, dochází k vyjádření všech zúčastněných stran a následnému seznámení rodičů i agresora se závěrem – trestem. Dalším krokem je pak oznámení o potrestání agresorů před celou třídou (skupinou) a konečně ochrana oběti před pomstou a dalším týráním.

Metoda usmíření se od předešlé metody nápadně liší. Místo donucení k vnější poslušnosti se tu sleduje vnitřní proměna vztahů mezi oběťmi a agresory. Trestání se zde nekoná. Nastupuje řízené společné hledání nápravy v neformální atmosféře. O změnu se usiluje prostřednictvím sdílení odlišných pocitů jednotlivých aktérů a podporováním schopnosti agresora vcítit se do své oběti, mít s ní soucit a pochopit její utrpení.. V některých vhodných situacích lze usmíření zpečetit dobrovolným odčiněním škod, které je přijatelné pro všechny účastníky.“⁴⁸

---

⁴⁸ Srov. KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*, s. 93-106.

II. Praktická část

9. Cíl výzkumu

Cílem tohoto výzkumu je ukázat na odpovědích sociálních pracovníků, jaké jsou jejich zkušenosti s šikanou mezi dětmi a jak se liší jejich názory a znalosti tohoto závažného problému.

Jako hlavní cíl jsem si však stanovila zjistit, zda jsou sociální pracovníci, ve vybraných zařízeních, schopni rozpoznat šikanu.

Podkladem pro vyhodnocování výzkumu mi bude sdělený subjektivní pocit dotazovaných, stejně jako interpretace jejich odpovědí, týkajících se znaků, podle kterých lze rozpoznat oběť šikany a agresora.

10. Výzkumné otázky

Ústřední otázkou, která se prolíná celým výzkumem, je:

1, Jsou sociální pracovníci, ve vybraných zařízeních, schopni rozpoznat šikanu?

Další odpovědi bych se ráda dozvěděla na otázky:

2, Jak se liší názory sociálních pracovníků na problematiku šikany a její následky?

3, Jakým způsobem může být sociální pracovník prospěšný při prevenci, odhalování a řešení šikany?

4, Jaké jsou praktické zkušenosti sociálních pracovníků s dětskou šikanou?

11. Výzkumný soubor

Pro výzkum byly vybráni a osloveni sociální pracovníci zaměstnaní v zařízeních a organizacích pro děti, které by se potenciálně mohly stát (nebo již staly) obětí či strůjcem šikany.

Pro lepší místní a časovou dostupnost se výzkum orientoval na organizace v Písku a Českých Budějovicích.

Nakonec se výzkumu zúčastnilo 10 sociálních pracovníc (z celkového počtu 25 oslovených)⁴⁹, kterým byla přislíbena anonymita z důvodu eliminace obav ze zveřejnění jejich odpovědí a následné pozitivní a otevřenější atmosféry při rozhovoru.

Co se týká vzdělání respondentek, 6 získalo titul na vysoké nebo vyšší odborné škole a 4 mají úplné středoškolské vzdělání s maturitou. Ukázalo se však, že nejvyšší dosažené vzdělání dotazovaných není vzhledem k výzkumu relevantní, neboť často jsou teoretické znalosti vyváženy mnohaletou praxí v oboru a většina sociálních pracovníc studuje vysokou školu při zaměstnání. Povědomí pracovníc o šikaně je tedy v podstatě, až na menší výjimky (- jak ukáží výsledky výzkumu), na srovnatelné úrovni bez ohledu na dosažené vzdělání.

11.1. Oslovené organizace (a jejich stručná charakteristika)

Denní a týdenní stacionář DUHA Písek – „poskytuje potřebné sociální služby osobám s mentálním, případně kombinovaným postižením od tří let věku, které rozumí českému jazyku a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.

Usiluje o vytvoření prostředí co nejpodobnějšího běžnému životu a zajišťuje uživatelům pobytové i ambulantní služby zaměřené zejména na oblast výchovy, vzdělávání a aktivizačních činností, rozvoje osobnostně sociálních dovedností, sociálního poradenství, ošetrovatelské péče a rehabilitace, aktivního využití volného času a uspokojování dalších životních potřeb.“⁵⁰

I v tomto prostředí se však za jistých okolností může vyskytnout problém šikany.

Dětský diagnostický ústav (České Budějovice) – „zajišťuje péči jinak poskytovanou rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dětem

---

⁴⁹ Viz Příloha I - *Tabulka oslovených organizací.*

⁵⁰ *Denní a týdenní stacionář DUHA Písek*, [online].

s nařízenou nebo uloženou ochrannou výchovou a dětem, u nichž bylo nařízeno předběžné opatření.“⁵¹

Dětský domov (České Budějovice, Písek, Zvíkovské podhradí) - „Do dětského domova jsou přijímány děti ve věku od 3 do 18-ti let na základě soudního rozhodnutí. V domově mohou setrvat až do svých 26 let, připravují-li se v té době k výkonu svého povolání. Důvodem pro umístění je především zanedbávání výchovy, tíživá sociální situace rodiny, týrání a zneužívání dětí.“⁵²

Krizové centrum pro děti a rodinu (České Budějovice) – poskytuje svým klientům krizovou pomoc, což je: „včasná ambulantní pomoc a podpora dětem a jejich rodinám v obtížných životních situacích, které přechodně nejsou schopny samy řešit.“⁵³ (Jednou z těchto obtížných situací může být také šikana).

„Tato služba zahrnuje: krizovou intervenci, poradenství (psychologické, sociální, právní), krátkodobou psychoterapii, zprostředkování ubytování dětem a poskytování informací o návazných službách.

Dále centrum realizuje preventivní program pro první stupeň ZŠ zaměřený na podporu zdravého životního stylu „Preventík“ a pro druhý stupeň ZŠ a střední školy nabízí besedy na různá témata.“⁵⁴

Pedagogicko psychologická poradna (České Budějovice, Písek) – „zpracovává plány aktivit prevence sociálně patologických jevů na území své působnosti a koordinuje jejich realizaci. Pracuje s rizikovými jedinci a s rizikovými skupinami žáků, pomáhá řešit problémy záškoláctví, šikanování, podvádění, agresivity, vandalismu, konflikty ve vztazích aj. Vydává různé informační publikace, pořádá kurzy pro učitele mateřských, základních a středních škol...“⁵⁵

---

⁵¹ Srov. BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 179.

⁵² *Dětský domov, Mateřská škola, Základní škola, Praktická škola, Školní jídelna, Školní družina, Školní klub a Přípravný stupeň základní školy speciální Písek, Šobrova 111: Dětský domov*, [online].

⁵³ *Krizové centrum pro děti a rodinu – leták*, [online].

⁵⁴ Srov. tamtéž.

⁵⁵ Srov. BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 174.

Oddělení sociálně právní ochrany dětí (České Budějovice, Písek) – „poskytuje samostatné sociálně právní a výchovné poradenství dětem i rodičům při řešení jejich rodinných, osobních a sociálních situací.

Také zabezpečuje a zaměřuje se na vyhledávání dětí osiřelých, dětí jejichž rodiče neplní své povinnosti, dětí svěřených cizí osobě, dětí, které vedou zahálčivý život, dopouští se útěků, požívají návykové látky, dětí, na kterých byl spáchán trestný čin.

Rozhoduje o opatřeních na ochranu dětí, vykonává funkci kolizního opatrovníka nezletilých dětí, zprostředkovává osvojení a pěstounskou péči.⁵⁶

Oddělení sociálně právní ochrany (České Budějovice, Písek) - kurátor pro mládež – „jeho klienty jsou nezletilé děti do 15 let, které se dopustily činu jinak trestného nebo přestupku; mladiství, u nichž bylo zahájeno trestní stíhání nebo kteří se dopustili přestupku; děti a mladiství s opakovanými poruchami chování závažného rázu (šikana, agresivita, záškoláctví, útěky z domova, toxikomanie, alkoholismus, prostituce,...).“⁵⁷

Nízkoprahové centrum pro děti a mládež Srdíčko – Jiloro (České Budějovice)- snaží se „umožnit dětem a mládeži ze sociálně znevýhodněného sociálního prostředí získat chybějící zkušenosti a korektivní modely sociálního chování a zároveň podpořit získané pozitivní modely z orientační rodiny. Cílovou skupinou jsou děti a mládež zažívající nepříznivé životní situace, většinou se jedná o děti sociálně nepřizpůsobivých občanů.“⁵⁸

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež V.I.P. (České Budějovice)- „nabízí zázemí, odbornou pomoc a podporu dětem a mládeži, která je ohrožená společensky nežádoucími jevy, sociálním vyloučením nebo se nachází v obtížné

---

⁵⁶ Magistrát města České Budějovice – odbor sociálních věcí, [online].

⁵⁷ Srov. BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 175.

⁵⁸ Městská charita České Budějovice: *Podprahové centrum pro děti a mládež Srdíčko – Jiloro*, [online].

životní situaci.

Služba je poskytována dětem a mládeži, která se zdržuje v lokalitě Palackého náměstí v Českých Budějovicích.

Smyslem práce je předcházení vzniku sociálně nežádoucích jevů a zmírňování jejich následků.⁵⁹

Sociálně psychologické centrum Arkáda (Písek) – mimo jiné již několik let provozuje preventivní program pro ohrožené děti Pět P, který je českým ekvivalentem pro americkou iniciativu s názvem „Big Brothers, Big Sisters.“⁶⁰

„Dospělý dobrovolník se setkává s ohroženým dítětem po dobu nejméně deseti měsíců a „nabízí“ mu při společných aktivitách, které se musí slučovat s přáním rodičů, Přátelství, Podporu, Prevenci, Péči a Pomoc.“⁶¹

Z vlastní zkušenosti vím, že programu se účastní i děti, které jsou v běžném životě obětmi šikany a spolupráce s dobrovolníkem má příznivý vliv na jejich psychiku, neboť je to často jeden z mála pozitivních a bezpečných přátelských vztahů, které má dítě ve své situaci možnost zažít.

Středisko výchovné péče (České Budějovice) – „zajišťuje prevenci a terapii sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Kromě poradenských služeb poskytuje klientům ambulantní a internátní péči. Středisko dosahuje svých cílů a úkolů zejména diagnostickou, poradenskou, psychoterapeutickou, výchovnou a vzdělávací činností. Dále zpracovává plán aktivit prevence sociálně patologických jevů na území své působnosti, přičemž koordinuje jeho realizaci v rámci škol a školských zařízení. Usiluje o to, zachytit děti a mládež ve stádiu prvních signálů poruch a snaží se pomocí rady či systematické péče předejít vážnějším problémům.“⁶²

---

⁵⁹ Městská charita České Budějovice: Podprahové zařízení pro děti a mládež V.I.P, [online].

⁶⁰ Srov. BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 172.

⁶¹ Srov. *Sociálně psychologické centrum Arkáda Písek*, [online].

⁶² Srov. BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*, s. 178.

12. Technika sběru dat a metodika

Pro kvalitativní výzkum byla vybrána metoda „strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami s možností průběžné sondáže“⁶³. Důvodem byla skutečnost, že strukturovaný rozhovor není sám o sobě dostatečně pružný a nedává příliš šanci k hlubšímu poznání souvislostí a jemných rozdílů. Proto v případě, kdy to bylo vhodné, existovala možnost doptání a upřesnění odpovědí.

Pro rozhovor jsem vytvořila soubor 16 otevřených otázek zaměřených jak na praktické zkušenosti dotazovaných, tak na jejich názory a znalost problematiky dětské šikany.⁶⁴ Odpovědi sociálních pracovníků byly již v průběhu rozhovoru zapisovány.

Každý rozhovor trval průměrně půl hodiny, další čtvrt hodinu jsem pak využila k dopsání odpovědí.

Získané odpovědi byly dále doslovně citovány a interpretovány.

13. Výsledky výzkumu – získané výroky

13.1. Schopnost sociálních pracovníků rozpoznat šikanu

Z výzkumu vyplynulo, že rozpoznat šikanované dítě nebo agresora je podle názorů dotazovaných velmi složité a na první pohled téměř nemožné.

Většina sociálních pracovníků, které mají vzhledem ke svým pracovním povinnostem možnost se s dítětem vůbec setkat, vypověděla, že by na dítěti poznaly, že má nějaký problém, něco ho trápí, avšak netroufily by si poukazovat ihned na možnost šikany.

„Je to podobné, jako u týraných dětí. Taký hned na dítěti nepoznáte, co má za problém.“⁶⁵

---

⁶³ Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*, s. 170-173.

⁶⁴ Viz. Příloha II - *Otázky použité při rozhovoru*.

⁶⁵ Pracovnice č. 1, OSPOD (Písek).

„Pokud si všimneme, že je dítě nějaké smutné nebo zaražené, samozřejmě se ho zeptáme, co se děje a při každém šetření se ptáme, jak se mu daří ve škole. Ale když mi sem přijde dítě, nepoznám na něm, že ho někdo šikanuje. To většinou vyplyne až z dalšího rozhovoru nebo nás na to upozorní rodiče nebo škola.“⁶⁶

„Asi bych šikanované dítě nepoznala, pokud by mi to samo neřeklo. Dnes je totiž šikana často skrytá. Třeba se šikanují přes mobily nebo přes internet. A děti jsou velmi dobře informovány, protože mají různé programy zaměřené na šikanu ve škole.“⁶⁷

„Podle mě žádné znaky neexistují. Navíc u nás na úřadě je uměle vytvořené prostředí a dítě, které k nám přijde, se nikdy nechová úplně přirozeně. Takže to na něm nemám šanci poznat.“⁶⁸

„Agresora taky nemusíme poznat na první pohled, často klame tělem. Občas se při šetření nebo u soudu setkáme s muži, kteří krutě týrají manželku a přitom bychom to do nich vůbec neřekly. A u šikany je to podobné.“⁶⁹

Trošku jiná byla situace u dvou sociálních pracovníků, které se s šikanou setkaly přímo v rodině - u vlastních dětí. Objevoval se u nich silnější cit pro spravedlnost, více si všímali znaků v chování klientů, které by mohly na šikanu poukazovat (- což vplynulo z mého pozorování během praxí). Také projevovaly větší empatii obětem a otevřeně vyjadřovaly svůj souhlas s co nejtvrďšími represivními opatřeními.

Posledně jmenovaný jev se projevil také u kurátorky pro mládež a další pracovnice OSPODu:

---

⁶⁶ Pracovnice č. 2, OSPOD (Písek).

⁶⁷ Kurátorka pro mládež – OSPOD (Písek).

⁶⁸ Kurátorka pro mládež – OSPOD (České Budějovice).

⁶⁹ Pracovnice č. 1, OSPOD (Písek).

„Měla by se snížit hranice trestní odpovědnosti! Největší problémy jsou dnes s dvanácti až třináctiletými dětmi, které si myslí, že když něco provedou, nemůže se jim nic stát. A mají pravdu...Trest sám o sobě může být dost dobrá prevence. Šikany, která naplňuje skutkovou podstatu trestného činu, by měla řešit policie.“⁷⁰

„Represe by neměla být jen formální, ale mělo by se zabránit opakování šikany.“⁷¹

Ukázalo se, že teoretické znalosti sociálních pracovníků, týkající se znaků (resp. charakteristik), podle kterých by mohly rozpoznat šikanované dítě, jsou na dobré úrovni.

Čtyři pracovníce uvedly, že oběť se v něčem odlišuje od ostatních dětí. Ať už v negativním nebo pozitivním smyslu:

„Nemusí být jen zakřiknuté nebo fyzicky slabší. Může mít vysoké IQ, může v něčem vynikat.“⁷²

„Je něčím výjimečné – psychicky nebo vzhledově...“⁷³

„Projevuje se u něj „jinost“ v chování.“⁷⁴

Charakteristickými znaky, které sociální pracovníci v souvislosti s oběťmi šikany často uváděly, byly:

„Zamkllost, zakřiknutost, neprůbojnost, ušlápnutost, stranění se kolektivu.“⁷⁵

---

⁷⁰ Kurátorka pro mládež – OSPOD (Písek).

⁷¹ Pracovnice č. 1, OSPOD (Písek).

⁷² Kurátorka pro mládež – OSPOD (Písek).

⁷³ Pracovnice č. 2, OSPOD (Písek).

⁷⁴ Pracovnice č. 3, OSPOD (Písek).

⁷⁵ Pracovnice DaTS, OSPOD, PPP (Písek).

Některé sociální pracovníce poukazovaly na souvislost mezi celkovou atmosférou v primární rodině a následnou šikanou dítěte:

„Šikanované děti mohou mít problémy doma, mohou být deprivované nebo trápené.“⁷⁶

Sociální pracovníce, která měla zkušenost se šikanou z vlastní rodiny popsala psychosomatické příznaky, které mohou šikanu doprovázet:

„Dítě nejí, nespí, v neděli večer je mu špatně a má horečky... Nemluví o škole, až se sesype. A pak už je pozdě.“⁷⁷

Posledním důležitým poznávacím znakem, na který dotazované poukazovaly, je *„náhlé zhoršení školního prospěchu.“⁷⁸*

Lze tedy říci, že sociální pracovníce jsou dobře informovány o tom, jak rozpoznat oběť šikany. Otázkou ovšem zůstává, zda by skutečně šikanované dítě poznaly, kdyby se s ním setkaly. V případě pedagogicko psychologické poradny, oddělení sociálně právní ochrany dětí, apod. za nimi dítě přichází většinou až v době, kdy se šikana provalí a sociální pracovníce jsou předem informovány o problému, který si s sebou přináší.

V některých případech je ovšem šikana objevena v průběhu spolupráce, která se původně orientovala na úplně jiný problém:

„Málokdy k nám chodí klienti jen s problémem šikany, většinou je toho víc.“⁷⁹

---

⁷⁶ Pracovnice č. 1, OSPOD (Písek).

⁷⁷ Pracovnice DaTS (Písek).

⁷⁸ Pracovnice DaTS, PPP (Písek).

⁷⁹ Kurátorka pro mládež – OSPOD (Písek).

„Přijdou k nám například rodiče s dítětem, které má problémy ve škole – nesoustředí se, má neomluvené hodiny... Nakonec se třeba ukáže, že jsou to důsledky šikany v první nebo ve druhé třídě.“⁸⁰

Zajímavé je, že se množí i případy „falešné šikany“:

„Poslední dobou se docela často stává, že dítěti se nechce chodit do školy, má neomluvenou absenci a mně pak tady tvrdí, že ho ve škole šikanují. Je důležité dítěti důvěřovat, nezlehčovat problém, ale vše si důkladně prověřit.“⁸¹

Pozoruhodné byly také charakterové vlastnosti, které sociální pracovníce připisovaly agresorům:

„V partě lidí je to silná osobnost, která si ovšem většinou řeší nějaký svůj mindrák. Bývá to šikovný manipulátor, sebevědomý, ale není ze skupiny úplně nejoblíbenější – každý by si k němu třeba v autobuse nesedl. Zpočátku se těžko pozná. Až když začne své chování přehánět, ostatní si toho všimnou.“⁸²

„Agresor je rád středem pozornosti. Je netolerantní k „jinosti“, posmívá se a dobírá si druhé. Zaměří se na jednoho člověka, kterého pak napadá.“⁸³

„Je to velmi sebevědomý jedinec, má pohrdavý náhled na ostatní, shromažďuje kolem sebe děti, které jsou podle něj nižší kvality. Bývá to primus třídy.“⁸⁴

---

⁸⁰ Pracovnice PPP (Písek).

⁸¹ Pracovnice č. 2, OSPOD (Písek).

⁸² Pracovnice č. 2, OSPOD (Písek).

⁸³ Pracovnice PPP (Písek).

⁸⁴ Pracovnice DaTS (Písek).

13.2. Názory sociálních pracovníků na problematiku šikany a její následky

Přestože se dnes již o šikaně běžně hovoří a není společensky tabuizovaným tématem, jako tomu bylo v minulosti, informace v médiích nejsou podle sociálních pracovníků podávány vhodným způsobem.

„Je dobře, že se o šikaně mluví, ale problém je daleko větší, než si umíme představit a lidé nejsou informováni o tom, co mají dělat. Ocenila bych nějakou brožuru, kde by bylo přesně v bodech napsáno, co je šikana a jak se proti ní bránit – podobně jako v brožuře o domácím násilí.“⁸⁵

„Dnes se o šikaně hodně mluví, ale málo se jedná.“⁸⁶

„Média přehánějí, problémy nadsadí a vytrhnou z kontextu.“⁸⁷

„Televize zkresluje, chybí jí objektivnost. Neukazuje širší kontext a neříká, co s tím a jak tomu předcházet. Občas mám dokonce pocit, že dává návod potenciálním agresorům.“⁸⁸

Dotazované si navíc velice dobře uvědomují, jak zhoubný vliv může mít prožitek šikany na budoucí život oběti.

„Šikana může pro oběť znamenat celoživotní trauma, ale záleží na tom, jak dlouho a jakým způsobem probíhá.“⁸⁹

„Velmi těžké psychické následky, dlouhotrvající nedůvěra k lidem, pocit méněcennosti, zbytečnosti... Špatně si hledají přátele.“⁹⁰

---

⁸⁵ Pracovnice č. 2, OSPOD (Písek).

⁸⁶ Pracovnice DaTS (Písek).

⁸⁷ Kurátorka pro mládež – OSPOD (Písek).

⁸⁸ Pracovnice č. 1, OSPOD (Písek).

⁸⁹ Pracovnice č. 1, OSPOD (Písek).

⁹⁰ Pracovnice DaTS (Písek).

„Následky jsou hlavně psychické, může dojít až k sebevraždě.“⁹¹

„Oběť šikany je náchylnější i v dospělosti – má naučené „chování oběti“.“⁹²

„Šikanované dítě se může samo stát agresorem.“⁹³

O náhledcích, které má šikana pro agresora, se sociální pracovníce vyjadřovaly poněkud s despektem. Prý hodně záleží na tom, zda a po jak dlouhé době je šikana odhalena a jaká represivní opatření jsou následně použita.

„Pokud (agresor) nedostane zpětnou vazbu, jeho chování se opakuje a přitvrzuje. Zvyšuje se mu sebevědomí.“⁹⁴

„Když mu to vychází, ještě mu naroste sebevědomí. Myslí si, že je borec a nikdo na něj nemůže.“⁹⁵

„Pakliže je šikana odhalena, je posuzována jako trestný čin vydírání nebo ublížení na zdraví. Vždycky se to nakonec odhalí. Důležitý je postih!

...Jsem pro to, aby šikanu řešila policie, i když výsledky přímo ve škole nemívají valný účinek. Ale není na škodu, když na ně policajti udělají bu bu bu.

...Děti, které se dostanou do konfliktu se zákonem, s tím většinou pokračují i v dospělosti.“⁹⁶

V počátečních stádiích šikany (- než se do celé věci vloží policie) má vyšetřování a případný trest v rukou škola, která se často z různých důvodů snaží problém „zamést pod koberec“.

---

⁹¹ Pracovnice PPP (Písek).

⁹² Pracovnice č. 2, OSPOD (Písek).

⁹³ Pracovnice č. 1, 2 NZDM (České Budějovice).

⁹⁴ Pracovnice PPP (Písek).

⁹⁵ Pracovnice č. 1, OSPOD (Písek).

⁹⁶ Kurátorka pro mládež – OSPOD (Písek).

„O šikaně na školách se nesmí mluvit, protože by utrpěla dobrá pověst školy. A měli by mít žáků.“⁹⁷

„Myslím si, že učitelé nejsou připraveni řešit šikanu. Zajímají se o výsledky žáků, ale ne o duši.“⁹⁸

Ukazuje se tedy, že školy, které jsou rozhodnuty nějakým způsobem problém šikany řešit a nebojí se na něj v zájmu obětí poukázat, tím nakonec ještě utrpí. V důsledku to totiž vypadá tak, že na škole, kde se šikanou nezabývají, prostě neexistuje. A ona zatím ve skutečnosti bují do obrovských rozměrů s možnými trvalými následky pro všechny zúčastněné.

Další zajímavé odpovědi zazněly na otázky kde a kdo by měl šikanu řešit. Zatímco většina dotazovaných odpovídala, že šikana by se měla řešit tam kde vznikla a měly by ji řešit všechny zúčastněné strany (tedy rodiče, učitelé, policie, případně jiné organizace a odborníci – NO, PPP, SVP, psycholog...), objevil se i jiný názor:

„Šikanu by rozhodně neměli v první linii řešit rodiče! Bývají příliš emotivní. Měla by se řešit nejlépe na neutrální půdě, případně na policii.“⁹⁹

13.3. Role sociálního pracovníka při prevenci, odhalování a řešení šikany

Zatímco názory a znalosti dotazovaných se až na výjimky neodlišovali, role jednotlivých sociálních pracovníků při prevenci, odhalování a řešení šikany se liší výrazně. Odlišnost je dána typem zařízení, ve kterém je sociální pracovníce zaměstnána a především náplní její práce. Pracovnice, které se výzkumu zúčastnily, vypověděly, že se šikanou se setkávají pouze nárazově, většinou řeší úplně jiné problémy.

Pracovnice pedagogicko psychologické poradny se svěčila, že jí náplň práce nedovolí, dostat se k šikaně – resp. šikanovanému dítěti, protože se věnuje

⁹⁷ Kurátorka pro mládež – OSPOD (Písek).

⁹⁸ Pracovnice č. 2, OSPOD (Písek).

⁹⁹ Kurátorka pro mládež – OSPOD (Písek).

především administrativě, popřípadě vykonává první kontakt s klienty přicházejícími do poradny a vyplňuje s rodiči anamnézy. Přesto se domnívá, že může být prospěšná.

„V rámci prevence můžu dát rodičům rady, jak postupovat, aby se situace neopakovala. Nebo jim poradit kurz zvýšení sebevědomí pro děti.“¹⁰⁰

Při odhalování: *„Při rozhovoru s rodiči se můžu dozvědět o šikaně.“¹⁰¹*

Při řešení: *„Můžu rodiče odkázat na jinou pomoc, například na metodičku prevence patologických jevů, dát jim rady, uklidnit je – to je někdy velmi důležité.“¹⁰²*

Pracovnice denního a týdenního stacionáře pro mentálně postižené vidí svou roli poněkud skeptičtěji:

„Jako sociální pracovnice v pravém slova smyslu (tedy nikoli pracovník v sociálních službách) jsem dělala pouze kancelářskou práci, ke klientům jsem se dostala jen na pár hodin týdně a byla by spíš náhoda, kdybych si šikany všimla. Teď se věnuji především terapiím přímo s klienty a to už je situace trochu jiná. ...Samozřejmě sociální pracovník nějakým způsobem pomoci může, ale musí chtít a snažit se, musí ho to zajímat.“¹⁰³

Pracovnice oddělení sociálně právní ochrany dětí se shodly, že mohou být prospěšné především při odhalování šikany:

„Vykonáváme mravenčí terénní práci, především u dětí, u kterých je nařízena ústavní výchova, dále u dětí se soudním dohledem a v případech, kdy nás na

---

¹⁰⁰ Pracovnice PPP (Písek).

¹⁰¹ Pracovnice PPP (Písek).

¹⁰² Pracovnice PPP (Písek).

¹⁰³ Pracovnice DaTS (Písek).

problém upozorní škola. Ptáme se, jak se jim daří, jak se cítí, jak se jim líbí ve škole... ¹⁰⁴

...a následně při jejím řešení:

„Můžeme poradit rodičům, upozornit školu.“ ¹⁰⁵

Kurátorky pro mládež, které se věnují práci s problémovou mládeží ohroženou sociálně patologickými jevy, vypověděly, že:

„Pokud jde o prevenci, pracujeme s pachateli – stanovíme jim hranice a upozorníme je na možný postih.“ ¹⁰⁶

V případě řešení: *„Máme oznamovací povinnost, takže když máme podezření na šikanu, hlásíme to na policii a ta už si s tím poradí.“* ¹⁰⁷

Pracovnice krizového centra, která se v rámci pracovních povinností věnuje především sociálně-právnímu poradenství, 1. kontaktu s klienty a podporovanému setkávání dětí a rodičů, prozradila, že se domnívá, že na své pozici nemůže být příliš prospěšná při prevenci šikany:

„Prevenci mají v rukou učitelé, je nutná práce s celým kolektivem, ne řešení za zavřenými dveřmi. Naše centrum realizuje pro základní školy preventivní program Preventík, který se zaměřuje také na šikanu a zlepšování vztahů ve třídě.“ ¹⁰⁸

S případným odhalováním šikany již je její odpověď pozitivnější:

---

¹⁰⁴ Pracovnice č. 1, OSPOD (Písek).

¹⁰⁵ Pracovnice č. 2, OSPOD (Písek).

¹⁰⁶ Kurátorka pro mládež – OSPOD (České Budějovice).

¹⁰⁷ Kurátorka pro mládež – OSPOD (Písek).

¹⁰⁸ Pracovnice krizového centra (České Budějovice).

„Pokud za mnou klient s problémy ve škole, mohu se ho doptávat a tak ji třeba odhalit.“¹⁰⁹

Jaká by byla její role při řešení šikany?

„Nejprve bych si promluvila s rodiči a odkázala je na jinou pomoc – třeba na výchovného poradce ve škole. Následovala by podpora dítěte, aby se s těžkou zkušeností mohlo lépe vyrovnat.“¹¹⁰

Pracovnice nízkoprahového zařízení pro děti a mládež, které se převážně věnují přímo klientům – vymýšlejí pro ně různé volnočasové aktivity, realizují doučování, atd., na otázky odpověděly, že:

V případě preventivních opatření: *„Můžeme situaci podchytit už při počátečních projevech a potlačit ji (- předejít). Snažíme se navodit vztah důvěry a pořádáme besedy s PMS a policií.“¹¹¹*

Při odhalování: *„Ve vztahu důvěry, který s uživateli navozujeme nám řeknou dříve, než se takovéto situace začnou řešit oficiálně - například ve škole.“¹¹²*

Při řešení: *„Můžeme pomoci klientovi o tom mluvit, dodat mu odvalu. Můžeme to ohlásit a svým svědectvím pomoci k vyřešení.“¹¹³*

13.4. Praktické zkušenosti

Případy z praxe, se kterými se mi dotazované laskavě světily, ukazují, že i sociální pracovník se může při výkonu práce se šikanou setkat a je výhodou,

---

¹⁰⁹ Pracovnice krizového centra (České Budějovice).

¹¹⁰ Pracovnice krizového centra (České Budějovice).

¹¹¹ Pracovnice č. 2, NZDM (České Budějovice).

¹¹² Pracovnice č. 2, NZDM (České Budějovice).

¹¹³ Pracovnice č. 1, NZDM (České Budějovice).

pokud dokáže své teoretické znalosti převést do praxe, a pomoci tak oběti svým odborným zásahem.

„Už je to asi dva roky... Na jednu místní základní školu – do třídy s rozšířenou výukou jazyků docházela dívka z nižší sociální vrstvy. Byla celkem nadaná, ale žila s matkou samoživitelkou v drážním domku, chodila huř oblékaná, což se nelíbilo jejím spolužačkám.

Šikana začala nadávkami („Ty socko!“) a posměchem, postupně se dívkám podařilo úplně vytlačit oběť z kolektivu. Ta přestala chodit do školy, měla neomluvené hodiny. Z našeho šetření pak vyplynulo, že se jedná o šikanu. Dívka byla přeřazena do normální třídy, kde se přizpůsobila ostatním žákům – místo jedniček začala dostávat trojky a čtyřky.

Nakonec v osmnácti porodila a její dráha „socky“ pokračuje. Ale je to škoda, protože měla na víc.“¹¹⁴

„Přišla za mnou zoufalá maminka, že její syn byl ve škole označen za agresora, který šikanuje jiného chlapce a ptala se, co s tím. Uklidnila jsem ji, zmapovala situaci a poradila jí, ať si promluví s třídní učitelkou, osloví rodiče oběti a zkusí spolu s nimi najít společné řešení.

Situace se nakonec vyřešila sama. Maminka se obrátila na rodiče oběti, uznala, že její syn je agresor a chtěla s nimi problém řešit. Rodiče oběti se ale stáhli, vše popřeli a nakonec se ukázalo, že domnělá oběť si šikanu vymyslela.

Maminka už naše služby nepotřebovala.“¹¹⁵

„Měli jsme tu případ jedné šikanované dívky z pěstounské péče. Chodila na první stupeň. Naštěstí měla výbornou třídní učitelku, která po intervenci babičky zasáhla. Třídu srovnala do latě a snažila se dívku vtáhnout do kolektivu, což se jí také podařilo.

---

¹¹⁴ Pracovnice č. 1, OSPOD (Písek).

¹¹⁵ Pracovnice PPP (Písek).

Na druhém stupni, kdy třída dostala novou učitelku, se ale šikana znovu rozjela. Dívka chodila domů s poškozenými věcmi, pomalovanými učebnicemi...Babička přeřadila dívku na jinou školu. Pokud vím, se šikanou pak už problém neměla.“¹¹⁶

„V rámci hovorů, kdy si s dětmi povídáme, tak téměř všichni naši klienti mají zkušenost s opakovaným fyzickým násilím a šikanou. Téměř všechny naše děti jsou však zároveň agresori. Šikanovat někoho je právě ukázka, že něco umí, jsou to děti s nízkým sebevědomím, které neznají pochvalu (přestože navenek se projevují zcela opačně).“¹¹⁷

„Šikana je pro nás okrajová záležitost, většinou se zabýváme jinými problémy a řešit ji začínáme, až když na ni upozorní policie.

Zrovna teď řešíme velmi složitý případ na jedné základní škole. Máme informace jen od školy a není vůbec jasné, jestli oběť je skutečně oběť. Navíc je vše zkomplikováno tím, že každá z nás (sociálních pracovníků na OSPODu) má na starosti jiného klienta - podle obvodu, ve kterém bydlí.“¹¹⁸

14. Diskuze

Dětská šikana je bezesporu závažný problém dnešní doby, o čemž vypovídají četné odborné publikace, z nichž některé jsem použila jako zdroje pro teoretickou část své práce.¹¹⁹

Často je v nich zdůrazňována role učitelů a výchovných pracovníků při řešení šikany a především pak jejich fatální nepřipravenost na setkání s tímto „fenomémem“: „Dosavadní pedagogické vzdělání neposkytuje ucelené poznatky o problematice šikanování a o zákonitostech skupinového života. V přípravě pedagogů citelně chybí systematický zážitkový výcvik v práci se skupinou

---

¹¹⁶ Pracovnice č. 2, OSPOD (Písek).

¹¹⁷ Pracovnice č. 2, NZDM (České Budějovice).

¹¹⁸ Kurátorka pro mládež – OSPOD (České Budějovice).

¹¹⁹ Viz *Literární zdroje*: BENDL, KOLÁŘ, ŘÍČAN.

dynamikou. Pedagogové nejsou teoreticky a ani prakticky vyzbrojeni pro boj se šikanováním.“¹²⁰

Způsobilostí pedagogů k rozpoznání šikany mezi dětmi a jejímu řešení se zabývají i některé výzkumy. („Referát o výzkumném šetření vybraných postojů, znalostí a dovedností pedagogických pracovníků, přednesl na celostátní konferenci Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém, konané v březnu 2009 v Praze Michal Zvírtovský z Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.“¹²¹)

Podobný výzkum, který by se zabýval znalostmi a dovednostmi sociálních pracovníků, jsem však i přes usilovné pátrání v dostupných materiálech (– odborná literatura, bakalářské a diplomové práce studentů Teologické a Zdravotně-sociální fakulty JČU v Českých Budějovicích, internetové zdroje) nenalezla.

Důvodem je zřejmě fakt, že učitelé jsou v boji proti šikaně v „první palebné linii“. Jsou to lidé, kteří se setkávají s dětmi každý den, mohou tedy šikanu vzhledem ke znalosti poměrů lépe odhalit, leží na nich však také obrovská zodpovědnost a mohou se v souvislosti s vyšetřováním a řešením šikany dopustit nezměrných chyb.

Naproti tomu z mého výzkumu vyplynulo, že pro sociální pracovníky je šikana okrajovým problémem, kterým se běžně nezabývají. Nebylo by tedy ničím zvláštním, kdyby se podobně zaměřený výzkum, s respondenty z řad sociálních pracovníků, dosud neuskutečnil.

Kolář v závislosti na výsledcích celonárodního výzkumu šikany z roku 2001 uvádí, že: „devadesát procent učitelů neumí vyřešit nejjednodušší diagnostickou situaci.“¹²² A domnívám se, že v případě sociálních pracovníků přímo konfrontovaných s provalením šikany by byl výsledek velmi podobný. Také u nich totiž chybí praktické vzdělání týkající se této problematiky.

---

¹²⁰ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*, s. 21.

¹²¹ VITOUŠOVÁ, P. *Tisková zpráva - „Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém“*, [online].

¹²² ŠTRÁFELDOVÁ, M. *Přes čtyřicet procent českých školáků se setkalo se šikanou*, [online].

Věřím, že má práce bude možnou inspirací pro další - hlubší výzkum v této oblasti.

Závěr

Ačkoli se podařilo zrealizovat rozhovory jen s malým vzorkem sociálních pracovníků ve vybraných zařízeních v Českých Budějovicích a Písku, domnívám se, že jejich odpovědi vypovídají mnohé o jejich negativním, odsuzujícím vztahu k šikaně a o znalostech tohoto závažného problému, který trápí a znepříjemňuje každodenní život mnoha dětem.

Šikanované, ale i šikanující děti potřebují naši pomoc! Jak vyplývá z výsledků výzkumu, sociální pracovníci, a zvláště pak ty, které mají s dětskou šikanou praktické zkušenosti, poukazují na její neblahý vliv na budoucí život všech zúčastněných.

Nejhorší vliv má však prožitek šikany bezesporu na oběti. Následky v podobě nízkého sebevědomí, pokřiveného pohledu na svět, nedůvěry k lidem, častějším sklonům k sebevražednému jednání, apod. si s sebou oběti šikany odnáší do života. Není vůbec jednoduché, tyto negativní zkušenosti vymazat z paměti – a natožpak z lidské duše.

U následků pro agresory pak pracovníci zdůrazňovaly fixování negativních vzorců chování v případě nedostatečných represivních a sekundárně-preventivních opatření a jejich souvislost s opakováním podobného chování v dospělosti.

Všech 10 sociálních pracovníků, se kterými jsem se setkala, přenechává prevenci a řešení šikany jiným odborníkům (pedagogům, psychologům, policistům...). Důvodem je zřejmě skutečnost, že šikana je většinou odhalena jako „druhotný problém“ v průběhu šetření jiných problémů a sociální pracovníci se necítí dostatečně způsobilí k jejímu řešení, které bývá velmi složité. Všechny dotazované však vědí, na koho se obrátit a kam odkázat oběť nebo její rodiče při prosbě o pomoc.

Výzkum byl poněkud ovlivněn faktem, že dotazované neměly možnost se na otázky rozhovoru předem připravit. Výsledky by jistě byly trochu odlišné, kdyby mohly dotazníky vyplnit písemně a měly dostatek času na přemýšlení. Myslím si však, že všechny odpovídaly na profesionální úrovni a prokázaly, že mají dostatečné znalosti na to, aby poznaly šikanované dítě. To, jestli by jej v praxi skutečně poznaly již záleží na mnoha dalších faktorech, jako je například

opravdový zájem o problémy klientů, dřívější zkušenosti se šikanou a v nemenší míře také náplň práce, která jim nemusí vždy dovolit, setkat se s klientem.

Ukázalo se, že více, než nejvyšší dosažené vzdělání respondentek, je vzhledem ke znalostem problematiky důležitější vlastní iniciativa, sebevzdělávání a praktické zkušenosti.

Dvě pracovnice prozradily, že se zúčastnily školení zaměřených na problematiku šikany, přesto se domnívají, že informovanost veřejnosti, ale i jich samotných není dostatečná a ocenily by brožury a informační materiály.

Přestože výsledky mého výzkumu nelze paušalizovat na všechny sociální pracovníky ve všech zařízeních, věřím, že poukáží na nutnost dalšího vzdělávání a především pak nutnost věnování pozornosti dětem a vztahům mezi nimi, a to nejen v případě sociálních pracovníků, ale také všech lidí, kterým se tato bakalářská práce dostane do rukou a kteří by mohli vidět, ale nevidí; mohli zabránit, ale nezabrání...

Zdroje

Literární zdroje:

1. BENDL, S. *Prevence a řešení šikany na základní škole*. Praha : ISV nakladatelství, 2003. ISBN 80-86642-08-9.
2. BOURCET, S., GRAVILLON, I., JANOUŠKOVÁ, M. *Šikana ve škole, na ulici, doma : jak bránit své dítě : praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. Praha : Albatros, 2006. ISBN 80-00-01552-8.
3. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
4. CHODĚRA, O. *Šikanování z hlediska práva* In KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha : Portál, 1997. ISBN 80-7187-123-1.
5. KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha : Portál, 1997. ISBN 80-7187-123-1.
6. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování : Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X.
7. KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouza deprivantů : Nestvůry, nástroje, obrana*. Praha : Galén 2006. ISBN 80-7262-410-5.
8. KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Přeložila Dagmar Tomková. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3.
9. NOVÁK, T., CAPPONI, V. *Sám proti agresi*. Praha : Grada, 1996. ISBN 80-7169-253-0.

10. ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi : jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha : Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

11. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 1999. ISBN 80-7178-802-3.

Internetové zdroje:

12. *Arkáda – sociálně psychologické centrum*. [online], [cit. 2009-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.arkadacentrum.cz/page.php?paragraph=39>>.

13. *Denní a týdenní stacionář DUHA Písek*. [online], [cit. 2009-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://datsduhapisek.unas.cz/>>.

14. *Dětský domov, Mateřská škola, Základní škola, Praktická škola, Školní jídelna, Školní družina, Školní klub a Přípravný stupeň základní školy speciální Písek , Šobrova 111: Dětský domov*. [online], [cit. 2009-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.ddaskoly.cz/Detsky-domov.htm>>.

15. DOČEKALOVÁ, M. *Šikana si našla místo na internetu*. [online], [poslední aktualizace 2009-01-07], [cit. 2009-04-10]. Dostupné na WWW: <http://jindrichohradecky.denik.cz/zpravy_region/sikana-si-nasla-misto-na-internetu-20090107.html>.

16. FOJTIKOVÁ, T. *Epidemie šikanování: Hlubší souvislosti*. [online], [cit. 2009-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.sikana.org/>>.

17. KOLÁŘ, M. *Obětí může být i vaše dítě!* [online], [cit. 2009-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.sikana.org/>>.

18. KOLÁŘ, M. *Stádia šikanování*. [online], [cit. 2009-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.minimalizacesikany.cz/informace-o-sikane/13-informace-o-sikane/70-stadia-sikanovani>>.
19. *Krizové centrum pro dítě a rodinu – leták*. [online], [cit. 2009-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.ditevkrizi.cz/index.php?stranka=clanek&kategorie=34>>.
20. *Magistrát města České Budějovice – odbor sociálních věcí*. [online], [cit. 2009-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.c-budejovice.cz/cz/magistrat/odbory/osv/stranky/o-odboru.aspx>>.
21. *Městská charita České Budějovice: Podprahové centrum pro děti a mládež Srdíčko – Jiloro*. [online], [cit. 2009-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.mchcb.org/index.php?page=nzdm-srdicko---jiloro>>.
22. *Městská charita České Budějovice: Podprahové zařízení pro děti a mládež V.I.P.* [online], [cit. 2009-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.mchcb.org/index.php?page=nzdm-v-i-p>>.
23. ŘÍHOVÁ, B. *Tým expertů vymýšlí jak ochránit učitele před školáky s mobily*. [online], [cit. 2009-04-10], [poslední aktualizace 2008-07-09]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/tym-expertu-vymysli-jak-ochranit-ucitele-pred-skolaky-s-mobily-psq-/studium.asp?c=A080904_135522_studium_bar>.
24. ŠTRÁFELDOVÁ, M. *Přes čtyřicet procent českých školáků se setkala se šikanou*. In *Český rozhlas: O čem se mluví*. [online], [cit. 2009-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.radio.cz/cz/clanek/61295>>.

25. *Věstník ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy: Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školních zařízení* (č. j. 24 246/2008-6). [online], [cit. 2009-04-10].

Dostupné na WWW:

<http://www.msmt.cz/uploads/soubory/vestniky/vest_MSMT_01_2009.pdf>.

26. VITOUŠOVÁ, P. *Tisková zpráva - „Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém“*. In Bílý kruh bezpečí. [online], [cit. 2009-04-10].

Dostupné na WWW:

<http://www.bkb.cz/news.php?action=showNews&id_categoryNode=512>.

Použité zkratky

DaTS	denní a týdenní stacionář
NO	nezisková organizace
NZDM	nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
OSPOD	oddělení sociálně-právní ochrany dětí
PMS	probační a mediační služba
PPP	pedagogicko-psychologická poradna

Seznam příloh

Příloha I - Tabulka oslovených organizací

Příloha II - Otázky použité při rozhovoru

Příloha I

Tabulka oslovených organizací

Organizace	Město	Sociální pracovníce	
		oslovené	spolupracující
Denní a týdenní stacionář	Písek	1	1
Dětský diagnostický ústav	České Budějovice	2	-
Dětský domov	České Budějovice	3	-
	Písek		
	Zvík. Podhradí		
Krizové centrum	České Budějovice	1	1
Pedagogicko psychologická. poradna	České Budějovice	3	1
	Písek		
Oddělení sociálně právní ochrany dětí	České Budějovice	10	5
	Písek		
Podprahové centrum Srdíčko	České Budějovice	3	2
Podprahové zařízení V.I.P.	České Budějovice		
Sociálně psychologické centrum	Písek	1	-
Středisko výchovné péče	České Budějovice	1	-
Celkem	-	25	10

Zdroj: vlastní výzkum

Příloha II

Otázky použité při rozhovoru

- 1. V jakém typu organizace pracujete? (DD, PPP, NO...)*
- 2. V jakém věkovém rozmezí jsou (dětští) klienti, se kterými nejčastěji pracujete?*
- 3. Co je náplní Vaší práce?*
- 4. Co si myslíte o dnešní „mediální oblíbenosti“ dětské šikany? (Je dobře, že se o šikaně mluví/je to přehnané...)*
- 5. Jak si představujete šikanované dítě?/Podle jakých znaků byste poznal/a šikanované dítě? (Povaha, chování...)*
- 6. Podle jakých znaků byste poznal/a šikanujícího?*
- 7. Jaké následky podle Vás má šikana pro oběť?*
- 8. Jaké následky má šikana pro agresora?*
- 9. Jakým způsobem může být podle Vašeho názoru sociální pracovník (na Vaší pozici) prospěšný při prevenci šikany?*
- 10. Jak může být sociální pracovník (na Vaší pozici) prospěšný při odhalování šikany?*
- 11. Jak může sociální pracovník (na Vaší pozici) pomoci při řešení šikany? (Např. i odkázání na jinou pomoc...)*

12. Kdo by měl podle Vašeho názoru šikanu mezi dětmi řešit? (Rodiče, škola, policie, sociální pracovník...)

13. Kde by se podle Vás měla šikana řešit? (na policii, na neutrálním místě, ve škole...)

14. Na jaké další odborníky nebo organizace byste se obrátil/a při řešení šikany?/ S jakými odborníky nebo organizacemi spolupracujete při řešení šikany?

15. Jaké jsou Vaše zkušenosti se šikanou mezi dětmi?

Doplňující podotázky:

Setkal/a jste se někdy při výkonu zaměstnání s dětskou šikanou?

Můžete, prosím, popsat případ (/nejtěžší případ) šikany, se kterým jste se setkal/a – při zachování anonymity klientů?

Kdo Vás na šikanu upozornil?

Jak jste poznal/a, že se jedná o šikanu?

Jakým způsobem jste postupoval/a?

16. Jaká problematika nebo otázka Vám v rozhovoru chyběla?

ABSTRAKT

ŘURKOVOVÁ, L. *Dětská šikana z pohledu sociálního pracovníka ve vybraných zařízeních*. České Budějovice 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie.

Vedoucí práce L. Maliňáková.

Klíčová slova: šikana mezi dětmi, oběť, agresor, znaky šikany, následky šikany, prevence, odhalení a řešení šikany, organizace a zařízení pro dětské klienty, názory sociálních pracovníků na šikanu

Cílem této bakalářské práce je upozornit na problematiku dětské šikany, která je dnes často avšak většinou jen povrchně publikována v médiích. Práce obsahuje jak teoretickou, tak praktickou část.

Teoretická část charakterizuje pojem šikana, její aktéry, následky, které může mít pro další život zúčastněných, znaky, podle kterých je možné ji rozpoznat a samozřejmě (i když jen okrajově) také způsoby jejího řešení.

Praktická část by pak měla ukázat na konkrétních odpovědích 10 sociálních pracovníků, které jsou zaměstnány ve vybraných zařízeních v Českých Budějovicích a Písku, jaké jsou jejich praktické zkušenosti s dětskou šikanou, jak se liší jejich názory na tento problém, jaká je jejich role při prevenci, odhalování a řešení šikany, a také zda jsou schopni šikanu rozpoznat, když se s ní setkají.

ABSTRACT

Children's chicane in the view of social workers in the chosen establishment

Key words: chicane between children, victims, aggressor, characters of chicane, consequences of chicane, prevention, detection and solution of chicane, establishment for children's clients, social worker's opinions of chicane

The target of this Bachelor's thesis is draw attention to a problems of children's chicane, which is often but mostly only superficially published in the media. The thesis consists of the theoretical as well as of the practical part.

The first part characterises word chicane, it's participants, consequences, which can chicane have for later life of participants and of course (though only marginally) also way of it's solution.

The practical part should show on the particular answers of 10 social workers, which are employed in the chosen establishment in České Budějovice and Písek, what are their practical experience in children's chicane, in what is the different of their ideals of this problem, what is their role in prevention, detection and solution to chicane, and also whether they will know the chicane, if they meet it.